

汉维对照历史词典

خەنزۇ تارىخىدىكى ھەممەيلىمىز

تارىخىي ئاتالغۇلار توغرىسى

汉维对照历史词典

خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە

تارىخىي ئاتالغۇلار لۇغىتى

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە كومىتېتى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

汉维对照历史词典

新疆维吾尔自治区地方志编纂委员会编

新疆人民出版社出版发行
(乌鲁木齐市建中路54号 邮政编码830001)

新疆新华印刷厂印刷

787×1092毫米 32开本 14.125印张 2插页

1990年11月第1版 1990年11月第1次印刷

印数：1——10,000

ISBN 7—228—01341—7/Z·35 定价：6.15元

باش مۇھەررىر: قادىر ھاپىز، قۇربان ۋەلى

مەسئۇل مۇھەررىر: ۋەلى

مۇقاۋىنى ئىشلىگۈچى: ئابدۇراخمان ئابلىز

خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە تارىخىي ئاتالغۇلار لۇغىتى

ش ئۇ ئار تەزكىرە كومىتېتى تۈزدى

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشىر قىلدى ۋە تارقىتى

(ئۈرۈمچى شەھىرى جىيەنجۇڭ كوچىسى 54-نۆمۈر)

شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

فورماتى: 787 × 1092 م 1/32 باسما تاۋرىقى: 14.125

1990 - يىلى 11 - ئاي 1 - نەشرى

1990 - يىلى 11 - ئاي 1 - بېسىلىشى

تىراژى: 10,000 — 1

ISBN7-228-01341-7/Z·35

باھاسى: 6.15 يۈەن

تۈزگۈچىدىن

1. بۇ لۇغەت (سىناق نۇسخىسى) تارىخ - تەزكىرە خادىملىرى ۋە تەرجىمانلارنىڭ ئىھتىياجىنى دەسلەپكى قەدەمدە قاندۇرۇش، ئۇيغۇر تىلىدىكى تارىخىي ئاتالغۇلارنىڭ قېلىپلاشتۇرۇلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، تارىخ - تەزكىرە كىتابلىرىنىڭ تەرجىمە سۈپىتىنى ياخشىلاش مەقسىتىدە تۈزۈلدى.

2. لۇغەتكە جۇڭگو تارىخى ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا تارىخىدا كۆپرەك ئۇچرايدىغان، لېكىن تەرجىمىسى ھەر خىل بولۇۋاتقان ئاتالغۇلاردىن 11 مىڭچە ئاتالغۇ كىرگۈزۈلدى. بۇ ئاساسەن مەشھۇر شەخسلەر، يەر - جاي، قەبىلە - مىللەت، ئۇنۋان - مەنەپپ ۋە ئەسەر - ھۈججەت ناملىرىنى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، سىياسىي، ئىقتىساد، ھەر - بىي، قانۇن، مەدەنىيەت - سەنئەت، دىن، ئىدىئولوگىيە ساھەلىرىدىكى بىر قىسىم ئاتالغۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

3. ئۇيغۇرچە مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان ھەمدە

ئۇيغۇر، ئەرەب، پارس مەنبەلىرىدە ۋە ياۋروپا مەنبەلىرىدە ئۇچرىغان ئاتالغۇلار ئەشۇ مەنبەلەردە يېزىلغىنى بويىچە ئېلىندى؛ ئۇيغۇرچە مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان بولسىمۇ، لېكىن ھازىرچە ئۇيغۇر، ئەرەب، پارس مەنبەلىرىدە ۋە ياۋروپا مەنبەلىرىدە ئۇچرىمىغان، داۋاملىق

تەتقىق قىلىپ ئىسپاتلاشقا تىگىشلىك بولغان ئاتالغۇ-
لار (ئاساسەن مىللەت، قەبىلە ناملىرى) مەتبۇئاتتا ئېلان
قىلىنغىنى بويىچە ئېلىنىپ، يولداشلارنىڭ تەتقىق قىلىشى
ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئالدىغا * بەلگىسى قويۇلدى؛ خەنزۇچە

مەنىسىگە ئاساسەن، ئۇيغۇرچە تارىخىي ئەسەرلەردىكى
ئاتالغۇلارغا تەقلىد قىلىپ ياسالغان ئاتالغۇلار (ئاساسەن
ئۇنۋان - مەنسەپ ناملىرى) دىن بىرقەدەر ئومۇملاش-
قىنى تاللىۋېلىندى؛ خەنزۇچە ھەر خىل دەۋرلەردە ھەر
خىل يېزىلغان، ئەمما بىر مەنىنى بىلدۈرىدىغان ئاتال-
غۇلار خەنزۇچە خەت ئاھىڭىنىڭ تەۋەلىكى بويىچە بىر
نەچچە يەردە بېرىلدى.

4. بۇ لۇغەت يولداش ئابدۇۋەلى ئەلى «جۇڭگو ئو-

مۇمىي تارىخى» (13 - توم)، «ئۇيغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى»
«خى» قاتارلىق كىتابلارنى ئىشلەش جەريانىدا توپلىغان ئا-
تالغۇلار ۋە يولداش داۋۇت سايبىم، ئابىلەت نۇردۇنلار ئۇ-
زۇندىن بۇيان توپلىغان ئاتالغۇلار ئاساسىدا ئىشلەندى.
لۇغەتنى نەشرگە تەييارلاشقا دائىر ئىشلارنى يولداش
قادىر ھاپىز ئۇيۇشتۇردى. ئاتالغۇلارنى يولداش ئەنۋەر

ئىمىن خەنزۇچە خەت ئاھاڭى بويىچە رەتلەپ كۆچۈرۈپ
چىقتى، يولداش قۇربان ۋەلى سېلىشتۇرۇپ تەھقىقلىدى،
قادىر ھاپىز تەكشۈرۈپ بېكىتتى. ئاخىردا يەنە قادىر
ھاپىز، قۇربان ۋەلى ۋە ئابدۇۋەلى ئەلىلەر بىرلىكتە
ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈپ چىقتى.

تارىخىي ئاتالغۇلارنىڭ تەرجىمىسىنى قېلىپلاشتۇرۇپ
چىقىش — جاپالىق، مۇرەككەپ، ئىلمىي خىزمەت. بۇلۇ-
غەتنىڭ تۈزۈلۈشى بۇ جەھەتتە تاشلانغان بىر يېڭى قە-
دەم ھەم دەسلەپكى ئىزدىنىشتىنلا ئىبارەت. ۋاقىت قىس،
تەجرىبىمىز كەم، سەۋىيىمىز چەكلىك بولغانلىقى ئۈچۈن،
بەزى زۆرۈر ئاتالغۇلار لۇغەتكە كىرگۈزۈلمەي قالغان
بولشى، بەزى ئاتالغۇلارنىڭ تەرجىمىسى دەل ۋە توغرا
بولماي قالغان بولشى مۇمكىن. لۇغەتنىڭ قايتا نە-
شردە تۈزۈلۈشى، تولۇقلىۋېلىشىمىز ئۈچۈن، يولداشلار-
نىڭ قىممەتلىك پىكىرلەرنى بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

汉语拼音音节索引

خەنزۇ تىلى تىراۋىسىگە ئىشلىتىش بۆلۈملىرى ئۈچۈن

ئىندىكسىس

A

1 a

19 ai

21 an

24 ang

24 ao

B

26 ba

32 bai

36 ban

37 bang

37 bao

38 bei

40 ben

41 bi

43 bian

43 biao

44 bie

45 bin

45 bing

46 bo

50 bu

C

53 cai

54 can

55 cang

55 cao

56 ce

56 cen

56 cha

58 chai

59 chan

59 chang

61 chao

61 che

62 chen

63 cheng

64 chi

65 chong

66 chon

66 chu

67 chuai

68 chuan

68 chuang

68 chui

69 chun

69 chuo

70 ci

71 cong

71 cu

72 cui

72 cun

72 cuo

D

72 da
80 dai
80 dan
81 dang
81 dao
82 de
83 deng
83 di
86 dian
87 diao
88 die
88 ding
89 dong
90 dou
91 du
94 duan
94 dui
95 dun
95 duo
96 e
97 er
98 en

F

98 fa
99 fan
100 fang
101 fei

101 fen
102 feng
103 fo
104 fu

G

106 ga
107 gan
107 gang
107 gao
108 ge
109 gei
109 geng
110 gong
112 gou
112 gu
114 gua
114 guai
114 guan
116 guang
117 gui
118 gun
118 guo

H

120 ha
123 hai
124 han
127 hang
127 hao
128 he

131 hei
 132 hen
 133 heng
 133 hong
 134 hou
 135 hu

140 hua
 141 huai
 141 huan
 142 huang
 144 hui
 145 hun
 146 huo

J

147 ji
 151 jia
 154 jian
 156 jiang
 157 jiao
 158 jie
 160 jin
 164 jing
 166 jiu
 169 ju
 171 juan
 171 jue
 171 jun

K

174 ka
 176 kai

177 kan
 177 kang
 178 kao
 178 ke
 181 ken
 181 keng

181 kong
 182 kou
 182 ku
 183 kuai
 184 kuan
 184 kuang
 184 kui
 184 kun
 185 kun
 185 kuo

L

185 la
 187 lai
 187 lan
 187 lang
 187 lao
 188 le
 189 lei
 189 li
 192 lian
 193 liang
 194 liao
 194 lie
 195 lin
 195 ling

197	liu
198	long
199	lou
199	lu
200	lü
201	luan
201	lue
202	lun
203	luo
M	
204	ma
208	man
208	mang
208	mao
210	mei
210	men
210	meng
212	mi
213	mian
214	miao
214	mie
214	min
215	ming
217	mo
220	mou
220	mu

N

224	na
226	nai
226	nan
227	ne

228	nei
228	neng
229	ni
230	nian
230	niao
230	nie
231	ning
231	niu
231	nong
232	nou
232	nu
233	nü
234	nuo
O	
234	ou
P	
235	pa
235	pai
235	pan
236	pang
236	pao
237	pei
237	pen
237	peng
237	pi
239	pian
239	piao
239	pin
239	ping
240	po
241	pou

241 pu

Q

243 qi

247 qia

248 qian

249 qiang

250 qiao

250 qie

251 qin

252 qing

254 qiong

254 qiu

255 qu

256 quan

257 que

258 qun

R

258 ran

258 rang

258 re

259 ren

259 ri

260 rong

260 rou

260 ru

261 rui

261 ruo

S

261 sa

265 sai

266 san

268 sang

269 sao

269 se

270 sen

270 seng

270 sha

273 shan

274 shang

277 shao

277 she

278 shen

280 sheng

282 shi

290 shou

290 shu

292 shuai

292 shuang

293 shui

294 shun

294 shuo

294 si

298 song

299 sou

299 su

303 suan

303 sui

304 sun

305 suo

T

305	ta
308	tai
311	tan
313	tao
313	te
314	teng
314	ti
315	tian
319	tiao
320	tie
321	ting
321	tong
324	tou
325	tu
329	tuan
329	tui
330	tun
330	tuo
W		
333	wa
334	wai
334	wan
335	wang
336	wei
338	wen
340	weng
340	wo

342 wu

X

350	xi
356	xia
357	xian
360	xiang
362	xiao
363	xie
364	xin
366	xing
368	xiong
369	xin
369	xü
370	xaun
372	xue
372	xun
Y		
373	ya
377	yan
379	yang
381	yao
381	ye
384	yi
392	yin
394	ying
895	yong
396	you
399	yü
402	yuan

404 yue

406 yun

Z

406 za

406 zai

407 zan

407 zang

407 zao

408 ze

408 zei

408 zeng

408 zha

409 zhai

410 zhan

411 zhang

412 zhao

413 zhe

414 zhen

415 zheag

417 zhi

421 zhong

424 zhou

425 zhu

428 zhua

428 zhuan

429 zhuang

430 zhui

430 zhun

430 zhno

430 zi

432 zong

424 zou

434 zu

434 zun

435 zuo

A

a

阿八哈

阿巴白克尔

阿巴岱

阿巴干河

阿巴克和加麻扎尔

阿巴·萨穆尔

阿巴斯

阿巴斯朝

阿拔思·把阿秃尔

阿保机

阿鼻地狱

阿波可汗

阿波林求特勤

阿波维杨·哈查杜尔

阿拔

阿勃耳法策尔

阿勃瓦布

阿卜·贝克尔·阿赫马德·阿里—哈马达尼

ئاباغا قاغان

ميرزا ئابابەكرىخان

ئاباتاي

ئاباكان دەرياسى

ئاپئاق خوجا مازارى

ئابا شاموئېل

ئابباس

ئابباسدىلار سۇلالىسى

ئابباس باھادۇر

ئاپاگى

ئاۋىجىناراك دوزىقى

ئاپارخاقان

ئاپېرىنىچورتېكىن

ئابوۋىيان قاچاتۇر

ئابالار

ئابۇل فازىل

ئابۇۋاھاب

ئابۇبەكرى

ئەخمەد ئەلى خامادانى

阿卜杜·哈密德·拉霍列

ئابدۇل خەمىد لاھۇرى

阿卜杜·拉柴克

ئابدۇل راززاق

阿卜杜拉夫·米撒尔

ئابدۇلاف مىستار

阿卜杜拉·汗·乌兹别格

ئابدۇللاخان ئۆزبېگ

阿卜杜·拉曼汗

ئابدۇراخمانخان

阿卜杜·拉欣木汗

ئابدۇرەھىمخان

阿卜杜勒·阿吉斯

ئابدۇل ئېرزخان

阿卜杜勒·阿加一里扎

ئابدۇللا ئاگا-رىزا

阿卜杜勒·哈克·德赫列维

ئابدۇل ھەق دې-ھېلىۋى

阿卜杜勒·哈密德二世

ئابدۇل خەمىد II

阿卜杜勒·哈密德·拉哈里

ئابدۇل خەمىد لاخارى

阿卜杜勒·卡德尔·贝迪尔

ئابدۇلقادىر بېدىل

阿卜固

ئابدۇ

阿不答·列思咱克·撒马耳罕迪

ئابدۇرىزاق سەمەرقەندى

阿不迪沙拉莫夫·依尔哈里

ئابدۇسالاموۋ ئىرغالى

阿不都·阿里·答刺罕·异密

ئابدۇل ئەلى تارخان ئەمىر

阿不都·哈克·火者

ئابدۇلھەق خوجا

阿不都·哈寻巴卑尔

ئابدۇل قاسىم بابىر

阿不都·忽都恩·异密

ئەمىر ئابدۇل قۇددۇس

阿不都拉齐察德

ئابدۇللا زىزاد

阿布都拉施德汗

سولتان ئابدۇرىشتخان

阿不都·瓦喜的·把阿秃尔

ئابدۇل ۋاھىد باھادۇر

阿不杜卡德尔·本·阿不杜瓦里斯喀什噶里

ئابدۇقادىر بىننى ئابدۇۋارىس قەشقەرى

阿不尔奥格兰

ئوبۇل ئوغلان

阿不·法即勒

ئابۇل فازىل

阿不法兹汗

ئابۇلغايىزخان

阿不哈齐

ئابۇلغازى

阿不·哈齐·忽辛

ئابۇلغازى ھۈسەين

阿不拉莫夫

ئابراموۋ

阿布·贝克尔

ئابۇبەكرى

阿布·贝克尔·穆罕默德阿尔—拉吉

ئابۇبەكرى ھۈھەممېد

阿布别克

ئاررازى

阿布勤海尔汗

ئابابەكرى

阿布德—阿尔赫曼·查米

ئابۇلخەيرخان

阿布德—阿尔·列扎克·

ئابدۇلراخمان جامى

撒马尔罕地

ئابدۇلرەزاق سەمەرقەندى

阿布德·阿勒·克里木

ئابدۇلكېرىم

阿布都·阿山夏

ئابدۇل ھەسەن شاھ

阿布都·克里木汗

ئابدۇكېرىم خان

阿不都拉伯克

ئابدۇللا بەگ

阿不都拉·吐克依

ئابدۇللا توقاي

阿布都里提甫汗

ئابدۇل لىتىپخان

阿布都鲁苏勒伯克

سولتان ئابدۇرۇسۇل بەگ

阿布都纳色尔

ئابدۇل ناسىر

阿布都热依木尼扎里

ئابدۇرېھىم نىزارى

阿布都拉·本·赛尔德

ئابدۇللا بىننى سارد

阿布杜拉·本·祖白尔

ئابدۇللا ئىبنى زۇپال

阿布（伯）杜拉卡斯荃诺夫

ئابدۇللا قاسقىنوۋ